

La ciutat d'Eiximenis, 2

Joan F. Mira

Continuaré saquejant sense empatx el professor Potestà: per convidar a llegir Eiximenis, jo no sabria fer-ho millor. Canvien els homes, afirma seguint Eiximenis, però la ciutat resta sempre la mateixa en virtut del seu emplaçament, de la seua llei, de la seua unitat. Partim de la llei, dada fonamental que registra i fixa el pacte constituït que regeix la convivència civil: un pacte establert entre el sobirà i els ciutadans amb la voluntat d'assegurar a l'estat la justícia i la "utilitat pública". A partir d'aquest pacte inicial, continua, es construeix una xarxa de contractes destinats a fixar les formes de vida de la comunitat. Però el Dotzè conté també un projecte original de ciutat, que es precisa en relació amb la segona qüestió de vital importància pel seu destí: l'emplaçament. Per saber-lo triar amb precisió cal tenir en compte el curs de les estrelles, les constel·lacions i les conjuncions astrals: la fixació científica del lloc ideal per a la ciutat també ha d'anar acompanyada d'una subdivisió regular i ordenada del seu espai intern. Eiximenis presenta una ciutat de planta quadrada, defensada per un quadrilàter de murs, amb quatre castells als vèrtexs respectius i, al bell centre de les quatre cares de la muralla, quatre portals, cadascun d'ells protegit amb torres. A la gran plaça central es creuen els dos grans eixos viaris, que subdivideixen la ciutat en quatre barris. És, òbviament, l'esquema hel·lenístic i romà, que Jaume I va aplicar a les noves fundacions valencianes com Castelló, Nules i Vila-real: encara hi és perfectament visible. I un altre tema, menys frívol del que podríem pensar: en les pàgines que Eiximenis dedica als bordells no hi ha cap preocupació ni cap consell "moral", ni la idea de situar-lo en un lloc apartat, tal com volia el predicador Vicent Ferrer. Com en el cas d'altres edificis poc salubres, el seu emplaçament ha de respondre només a criteris de caràcter higiènic i sanitari: "Espitals, llocs de llebrosos, bordells, e tafureries e escorriment de clavegueres deuen estar a la part contrària d'aquell vent qui més s'usa en la ciutat, perquè lo vent aquell no tir les infeccions del dit lloc."

Eiximenis, ens recorda el professor Potestà, escrivia aquests capítols del Dotzè mentre era a València, on mantenia una relació molt estreta amb el govern de la ciutat. Les seues al·lusions a la Ciutat Santa de Jerusalem (el tema de l'Apocalipsi, tan present al seu temps) han de ser enteses tenint en compte el projecte de modificar el perfil urbà de la ciutat bo i eliminant-ne les restes de la presència musulmana. El coneixement, encara que siga superficial, del centre històric de la ciutat de València posa en relleu fins a quin punt aquell projecte de destruccions i de reconstruccions va ser efectivament realitzat, i permet de reconèixer encara avui la influència d'un traçat urbanístic que en bona mesura coincideix amb el que va delinear Eiximenis. O així seria, si no hi hagués hagut tanta demolició urbana al llarg de l'últim segle. I acabaré aquesta recomanació de lectura amb un altre pas-

satge sobre els mals que afecten encara la vida civil. Sota l'epígraf "Que furtar a la comunitat sia pijor cosa que furtar a algun en singular", Eiximenis hi aporta quatre raons: "La III raó és aquesta: car aytant és pijor lo furt com se fa de cosa més alta, e millor e pus privilegiada. Com donchs, segons los philosophs e segons bona raó, los béns de la cosa pública sien millor en quant són ordonats a més bé que nenguna res en particular d'aquella, segueix-se que aquella defraudar és sense comparació major peccat que defraudar qualsevol persona en especial." "La quarta, car lo defraudant la cosa pública afflaqueix-li son poder e sa virtut e, per consegüent no és així poderosa a mantenir les leys de justícia, ne a deffendre los bons ne a perseguir los mals, com seria si axí no era defraudada. Donchs més de mal fa aquell qui la defrauda que no defraudant qualsevol altre per lo frau del qual no-s poden aytals mals seguir." Gràcies a Xavier Renedo, i als seus col·laboradors de la Universitat de Girona, podem llegir per fi còmodament aquesta obra memorable.

"Com donchs, segons los philosophs e segons bona raó, los béns de la cosa pública sien millor en quant són ordonats a més bé que nenguna res en particular d'aquella, segueix-se que aquella defraudar és sense comparació major peccat que defraudar qualsevol persona en especial"